

1. TERMÉSZET- ÉS KÖRNYEZETVÉDELEM

Bugac neve Hortobágyéhoz hasonlóan a hazai és nemzetközi köztudatban egyet jelent a magyar pusztával. A név fogalommá vált a XX. század első harmadában, Kecskemét város céltudatos törekvéseinek eredményeként. Védjegy, amellyel érdemes a jövőben is okosan sáfárkodni.

A természet- és környezetvédelem különös jelentőséget kap a települések fejlesztésében. Az értékek ismerete és a róluk való gondoskodás az élet valamennyi területét át kell, hogy hassa, kezdve az oktatással, s a kultúrával, a humán szféra többi elemén át a gazdaság és a műszaki infrastruktúra fejlesztéséig egyaránt. Az örökség ugyanis sérülékeny, megőrzésének feladata nagy felelősséget és sok tennivalót ró az utódokra.

1.1. TERMÉSZETVÉDELEM

A puszta területe az elmúlt évszázad folyamán tizedére csökkent a települések kialakulása, a tanyásodás, a szántóföldi mezőgazdálkodás és az erdőtelepítések következtében. A települések területén eredeti állapotban megmaradt kb. 5500 hektárnyi homokpuszta és borókás-nyáras-tölgyes erdő a *Kiskunsági Nemzeti Park* részeként védett, ezen belül a borókás magterület kiemelten védett, melyet bioszféra rezervátummá nyilvánítottak.

Az országos védettségű természeti területek mellett "ex lege" védett a Bugacpusztaháza belterület közelében fekvő két egykori szikes tó: a majoroktól D-re húzódó Kis-székis-tó, amely ma gyepes-vízállásos terület, s a Jakabszállással közös igazgatási határ által kettévágott Gubacsi tó.

A felsorolt természetvédelmi területek *kiemelten fontos agrár-környezeti zónának* minősülnek, ahol az élőhelyek, a fajok és genetikai állományuk megőrzése a cél, melynek érdekében környezettudatos, a hagyományokhoz közelítő gazdálkodást kell folytatni. Az ily módon szabályozott tevékenység gazdaságossá tételét támogatási rendszer fogja biztosítani természetvédelmi célprogramok keretében.

Fontos agrár-környezeti zónába tartoznak a községek nem védett természeti területei.

A természetes élőhelyek hálózata közötti térségek *összefüggő víz és talajvédelmi övezetet* alkotnak. Vízvédelmi övezet tekintetében egyébként, a talajvízszint-csökkenés okán Bács-Kiskun megye jelentős része vízvédelmi célövezetbe tartozik, talajvédelem szempontjából pedig a talajtermékenységet csökkentő tényezők – deflációra való érzékenység, szikes területek – miatt a kistérségi teljes homokhátság talajvédelmi célövezetbe sorolható.

Helyi védettségű a Bugac belterületét D-ről szegélyező, hullámos felszínű homokdomb.

A községek természeti értékeire és érzékenységére való tekintettel különösen fontos a *természet és a gazdaság* összhangjának a kialakítása, a "fenntartható fejlődés" elvének fegyelembé vétele. Kiemelt tennivalók:

- meg kell őrizni a természetes tájelemeket és élőhely-maradványokat, elősegíteni a rét- és legelőgazdálkodást, ezt hasznosítva a külterjes állattartást
- az ökológiai szemléletű erdőgazdálkodást kell támogatni, meg kell akadályozni a védendő gyepterületek beerdősítését
- a gazdálkodókkal összefogva, összehangoltan meg kell oldani a mélyfekvésű területeken a vízvisszatartást

- össze kell hangolni az idegenforgalom és a természetvédelem érdekeit úgy, hogy a természeti értékek hasznosíthatók legyenek a turizmus bővítésében, ugyanakkor ez a bővülés ne okozzon maradandó károsodásokat
- a természetvédelmi területek szakszerű bemutatása, iskolai oktatótáborok létrehozása, tanösvények, kiállítóhelyek létesítése, fenntartása segítheti az értékek széleskörű megismertetését, védelmük fontosságának érzékeltetését.

A tennivalók közül az idegenforgalom és a természetvédelem kapcsolatának alakítása okozhat leginkább nézeteltéréseket, s egyben ez lehet a záloga a községek boldogulásának.

1.2. TALAJVÉDELEM

A községek közigazgatási területének legnagyobb részét deflációra hajlamos homoktalaj borítja. Humuszban gazdagabb homok és réti talajok kisebb sávokban húzódnak végig ÉNy-DK irányban a terület közepén, valamint a félegyházi oldalon és a nagyerdő Ny-i részén. Talajminőség tekintetében a terület legnagyobb része gyenge termőképességűnek minősül, a 10-es skálán a 7-8-9 fokozatokat képviseli. Egyedül Kisaladár sűrűn lakott tanyái fekszenek jó minőségű (2. fokozatú) földön, ami a tudatos tájhasználat példája.

A szél által könnyen mozgatható talajok védelme, hasznosítása érdekében viszonylag sok erdőt telepítettek. Az *erdőknek, erdősávoknak* most is nagy szerepe van a szél által okozható károk elhárításában. Nagyon fontos a felső humuszos réteg védelme is, aminek bármely területi beavatkozásnál – különösen homokbánya nyitásánál – kiemelt jelentőséget kell tulajdonítani.

1.3. VÍZVÉDELEM

Bugac térségében veszélyforrás a Duna-Tisza közének talajvízszint-süllyedése, amelynek sokrétű vizsgálata számos lehetséges okot (pl. aszályos időjárás, túlzott vízkivétel, erősen párologtató fajok telepítése, szénhidrogén-ipari fúrások) tárt fel.

A települések *vízkészlete* földtanilag részlegesen védettnek tekinthető, szennyeződése nem tapasztalható. A legnagyobb jövőbeni veszélyforrást a felhagyott és szabályszerűen meg nem szüntetett mélyfúrású kutak jelentik, ezért eltömedékelésük a rétegvíz-készlet védelme érdekében feltétlenül indokolt. A külterület vezetékes vízhez juttatása csökkentheti az ellenőrizetlen kismélységű vízkivétel arányát, s így jótékony hatással lehet a talaj- és rétegvizek szintjének helyreállítására.

Talajvíz védelmi szempontból fontos a belterületi csatornázás megvalósítása, a régi szeméttelep szakszerű lezárása, külterületeken és a kiskertekben a műtrágyák és növényvédőszeres szakszerű és mérsékelt használatát kell elérni. A bugacpusztaházi sertéstelepeken almos tartás alkalmazandó, elkerülve a hígtrágya-elhelyezés környezetszennyező hatását. A községek területének nagy részét felszíni szennyeződésre érzékeny földtani képződmények alkotják, ezt a talajon, vagy talajba történő szennyezőanyag-elhelyezésnél szem előtt kell tartani.

Az utóbbi időben bekövetkezett talaj- és rétegvízszint süllyedés szükségessé teszi a *vízháztartás* szabályozását. Ennek érdekében a területen a nem ivóvíz célú vízkitermelésre

korlátozást vezetett be az Országos Vízügyi Főigazgatóság. A -30 m feletti vízkészletből engedélyezett 262 000 m³/év vízkivételi lehetőség jelenleg nincs kihasználva.

A jövőben takarékosagra kell törekedni a földfeletti és földalatti vizek használatában. A műszaki és a tulajdonviszonyok feltárásával megvizsgálandó a korábban vízjárta területek újbóli vízzel borításának megoldása (pl. a csapadékvíz és a belvizek visszatartása révén).

1.4. ZAJ- ÉS LEVEGŐTISZTASÁGVÉDELEM

A községek zaj- és rezgés hatás szempontjából viszonylag védettek, mivel jelentős átmenő forgalom lakott területet nem érint, zajkeltő létesítmény pedig nincsen. A jövőben is ennek az állapotnak a megtartására kell törekedni.

A települések *levegőminősége* a szálló és ülepedő por miatt valószínűleg kifogásolható. Erre utalnak a szomszédos városokban mért adatok. A levegőbe jutó por mennyisége elsősorban a talajadottságoztól, az időjárástól, a zöldövezetek és a burkolt felületek nagyságától, a gazdaság szerkezetétől, a fűtési módoktól függ, de a gépjármű forgalom is befolyásolja.

A külterületen a szántókat kísérő dűlőutak menti fasor-telepítés, belterületen pedig az utak burkolása és zöldsávjainak kialakítása javít a helyzeten.

1.5. ZÖLDFELÜLETI HÁLÓZAT

A bugaci puszta térségében az utolsó 200 évben bekövetkezett társadalmi és gazdasági változások az egykori természetes táj fokozatos karaktervesztéséhez, elaprózódásához vezettek. A folyamat megállításához és megfordításához hozzájárulhat:

- a kis számban még fellelhető egységes és koros növénytelepítések helyi védelme
- az idegenforgalmi turista és lovaglóturák tervezése, kialakítása, jelzése
- a tájidegen létesítmények (ipari gazdasági majorok, települési kommunális telepek) elrejtése a tájképben.

A belterületek zöldfelületei (park, utcai zöldsávok, fasorok) hiányosak, a meglévők kialakításban, fenntartási színvonalban, növényállományban nem megfelelőek. Pótlásuk, tervszerű rendezésük a mikroklíma alakítása és a kedvezőbb komfortérzet elérése érdekében egyaránt szükséges, s módot ad a helyben honos növénykultúra megőrzésére, bemutatására is.

Bugac belterületén a templom előtti fásított tér alakítandó közparkká. Bugacpusztaházán a közpark céljára kijelölt terület tervszerű beültetése a feladat. Alsómonostoron a meglévő játszó- és sportterület fejlesztendő tovább. Az utcafasorok egységes telepítése, illetve rekonstrukciója mindhárom belterületen rövid távú feladat. A zöldfelületek rendszerébe az igen nagy méretű és jó fekvésű belterületi vízműtelepeket is célszerű bevonni, a technológiai követelményekhez igazodó növénytelepítéssel.

1.6. HULLADÉK-GAZDÁLKODÁS

A Bugac belterületétől D-re lévő szemételep sem elhelyezkedésében, sem kialakításában nem felel meg a mai követelményeknek. A felgyői vagy a kiskunhalasi regionális hulladéklerakóhoz való csatlakozás távlatban is megfelelő megoldást jelent, s egyben biztosítja a jelenlegi telep rekultivációját is. A mostani telep helyén hulladékudvar

létesítendő szelektív gyűjtés és hasznosítás céljára és konténer helyezendő ki az elhullott állatok átmeneti tárolására.

A szelektív hulladékgyűjtés szokásának meghonosítását az általános iskolai oktatás részévé kell tenni.

2. TELEPÜLÉSSZERKEZET, TÉRKAPCSOLATOK

Bugac, mint önálló település csak a múlt század eleje óta létezik. A Kecskeméthez tartozó, de attól területileg elkülönült pusztán az emberek tömeges letelepedése teremtett új viszonylatokat. Bugacpusztaháza esetén még ennél is rövidebb múltról beszélhetünk: a község mindössze 12 éve önállósodott.

Bugac és Bugacpusztaháza a Kiskunfélegyházi Kistérség része. A város a maga intézményeivel, szervezeteivel, vállalkozásaival, hazai és nemzetközi közlekedési kapcsolataival és piaci helyzetével vonzásában tartja a környező községeket.

Bugac közvetlenül is szomszédos Kiskunfélegyházával, a tanyásodás és településképződés folyamata is a város irányából indult el egykor a pusztá felé. A napi ingázás oda-vissza jellemzi ezt a viszonyt. Alsómonostor - egyéb belterület - szerencsés fekvésű, útba esik a községek és a város között. A név jelzi a hely történetiségét, amelynek azonban már nincsenek látszó nyomai. A középkori települést, monostort és temetőt csak sejtetni engedik a régészeti leletek.

Bugacpusztaháza a volt állami gazdasági major dolgozóinak letelepedésével alakult ki. Századokra visszamenőleg e helyről irányította a pusztai pásztorkodást a Kecskemét városa által megbízott pusztabíró. Külterületét É-ről az 54-es számú út határolja, ezért külső kapcsolataiban erősebben jelentkezik Kecskemét vonzása. Távolsága a két közeli városhoz nagyjából azonos, 25-30 km. A megyeközponthoz a keskeny nyomtávú vasútvonal révén is kapcsolódik, akárcsak Bugac. A települések ma osztoznak az egykori pusztá területén, amelynek régi, pillangó formájú körvonala egybeesik a jelenlegi igazgatási határokkal.

2.1. KÜLTERÜLET

Bugac és Bugacpusztaháza termőterületein a szántóművelés a domináns gazdálkodási ág, holott 50 éve még a gyephasználat, azon belül is a legeltetés volt a jellemző. Bugac területén ma már 40 % fölé emelkedett a szántóművelés aránya a termőterületen belül, éppen duplája a gyep részesedésének. A pusztai gazdálkodás visszaszorulása a legelők feltörésén túl az erdősítésből is adódik. Bugacpusztaháza művelt területeinek 60 %-a erdő.

A rétek és legelők fogyatkozása ellenére területi részarányuk jóval magasabb, mint a környező településeken, és általában a térségben, ami mutatja a helyben hagyományos állattartó gazdálkodás továbbélését.

A korábbi gazdálkodó szervezetek (állami gazdaságok és termelőszövetkezetek) majorjai szinte kivétel nélkül állattartásra (főként marha, sertés és juh) voltak berendezkedve, s a jelenleg is működők használati módja az átalakulás után lényegében változatlan maradt. Mezőgazdasági nagyüzemi méreteket ölt a Bugacpusztaháza belterületétől Ny-ra fekvő major telepeinek sertésállománya, s a Kiskunsági Nemzeti Park szilaj tartású gulyája.

A Nagyerdő mellett tartott ménes (MÉNES Kft.) szintén jelentős létszámú és a lovak mellett más hagyományos állatfajjal is foglalkoznak.

Igen sok új állattartó gazdaság jött létre a mezőgazdaság magánosítása után, szétszórtnan, a tulajdonosok tanyáinál. Néhány idegenforgalmi vállalkozó lótartásra rendezkedett be.

A nagymérvű állattartás tehát továbbra is szükségessé teszi a gyepművelés megtartását, s e törekvés összhangban van a természetvédelmi törekvésekkel.

A *szántóművelés* nagyrészt a jobb talajú monostori részen, a bócsai oldalon, valamint Bugac település és a puszta között húzódó területen folyik. A csatornák mentén és a mélyfekvésű területeken gyepes szabdadják a szántóföldeket.

Az *erdők* két széles sávja a Duna-Tisza közén jellemző ÉNy-DK-i irányban szeli át a területet. A Ny-i sáv a KNP és környékének erdeit foglalja magában, a K-i sáv Bugac belterületét öleli körül és fut le a jászszentlászlói határig. Az erdők legnagyobbbrészt gazdasági rendeltetésűek, kivéve a védelmi és védett erdőket. Utóbbiak között is különleges helyet foglal el az ősbörökás magterület.

Gyümölcsös és szőlőterület alig maradt a községekben. Területi részarányuk 1% alatti.

A művelés módjának befolyásolása jelentős hatással lehet a *külterület térbeli rendjére*, azonban erre szinte alig van közvetlen eszköze az önkormányzatnak. A védett *természeti területek* használatát törvény szabályozza. A törvény által nem védett, de az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzésre kerülő természeti területek használati szabályai szintén országos érvénnyel lesznek megállapítva. Az *erdőtörvény* és a *termőföldről* szóló törvény sok esetben a területhasználatot is rögzíti, amelynek megállapítása egyébként általában az önkormányzat jogköre.

Közvetett eszközökkel lehet tehát helyben e téren sáfárkodni, mint amilyen az építési szabályozás és a térségmenedzselés eszköztára. Elsősorban a gazdaság és a természetvédelem érdekeinek összehangolását kell elősegíteni ily módon.

A *majorok*, mint a mezőgazdálkodáshoz szorosan hozzátartozó üzemek hagyományosan folytatott állattartó- és terményfeldolgozó tevékenységét megfelelő építési szabályozással is támogatni kell.

Az új létesítésű állattartó *farmok* környezeti hatásait számba kell venni a településrendezés során, különös tekintettel az *idegenforgalom* jelenlétére. Célszerű területileg különválasztani ezt a két eltérő igényű tevékenységi kört, megállapítva azokat a határvonalakat, amelyeken belül érdekeltségük elsőbbséget élvez.

A meglévő *tanyás térségekben* távlatban is számítani kell a különböző jellegű (gazdasági, hobbi, nyaralási, üdülési célú) kinnlakással.

Sajátos települési adottság *Kisaladár* szabályos tanyacsoportja, mely a hatalmas kiterjedésű kiskunfélegyházi szőlők K-i nyúlványa. Lévén, hogy közelebb fekszik Fülöpjakabhoz, mint Bugachoz, viszonya az anyaközséggel meglehetősen laza. Fejlesztése, rendezése során a terület kialakult kapcsolatait, használati rendjét, szerkezetét, beépítési módját kell alapul venni.

Nem tartozik Bugac igazgatása alá, de közeli fekvése miatt a nagyközséghez vonzódik a mórícgáti határ mentén lévő *Erdőszéplak* tanyaközpont. Számolni kell az itt élők ellátási, igényeivel, közlekedésével.

Feltárandók a *közcélú területhasználatra* (pl. vízvisszatartásra, szennyvíztisztítómű elhelyezésére, régészeti leletek, természeti értékek bemutatására) alkalmas területek megszerzésének a jogi lehetőségei.

2.2. BUGAC BELTERÜLETE

Bugac belterületének szerkezetét a derékszögű rendszerben futó, tervezett utcahálózat jellemzi, a rövidebb irányban áthaladó forgalmi úttal, amely a központképző intézmények ráfűződése miatt a település gerincét alkotja. A keskeny nyomtávú *vasút* szerencsés módon nem keresztezi, hanem Ny-ról kíséri a belterületet.

A község lakóterület-fejlesztési zónája a nemrég belterületbe csatolt K-i oldal, még rendelkezik tartalékokkal.

É-ről helyezkedik el a temető. Az ÉK-i és D-i oldalon erdők fekszenek, buckás felszínük érzékelteti, hogy milyen volt ez a terület a község letelepülése előtt. A belterület DK-i határán lévő dombos liget helyi védettség alá vonása az eredeti és az emberalkotta környezet kézfogását jelképezi.

A település kialakult elrendeződése nyugodt fejlődési módot vetít előre, amely nem igényel számottevő beavatkozást.

2.3. BUGACPUSZTAHÁZA BELTERÜLETE

A község szerkezete egyelőre befejezetlen. Vázát az elmúlt 20-30 évben nyitott szabályos szerkezetű utcahálózat képezi, amit csak részben „öltöztettek fel” a házsorok. Az átmeneti állapot előnyöket is jelent, hiszen a lakosság használati szokásait – közlekedési irányok, beépítési, udvareltrendezési, kertművelési mód – figyelembe lehet venni a rendezés újabb szakaszaiban. Nagy beépíthető tartalékterülettel rendelkezik a község az ÉK-i oldalon.

A vasútvonal a belterület K-i határán halad. Nyomvonala a két községet összekötő legrövidebb útvonal, amely mentén az egyéb kapcsolatok erősítésére is sor kerülhet a jövőben (kerékpár- és gyalogút, közművezetékek, közös beruházású idegenforgalmi létesítmények telepítése).

2.4. ALSÓMONOSTOR – EGYÉB BELTERÜLET

A történeti előzményekkel rendelkező, de szerkezetében a tanyás jellegű újratelepülést mutató Alsómonostor egy főutcára és két párhuzamos mellékutcára szerveződik. A házkörüli fóliás gazdálkodásra való berendezkedés határozza meg a telkek használatát, s a településképet. A tágas, szellős szerkezet távlatban is igénye az itt élőknek.

2.5. HELYI ÉRTÉKVÉDELEM

Országos védettségű művi értékkel a települések nem rendelkeznek. A helyi védettségre érdemes létesítményekről a települések rendezési tervében gondoskodni szükséges.

A védett természeti területen és környékén sajátos előírások alapján a pusztai építészet értékeit kell megőrizni és felidézni.

3. HUMÁN ERŐFORRÁS

A községek jelenlegi és jövőbeni helyzetének alapvető tényezője az ott élők száma, korösszetétele, képzettsége, foglalkoztatottsága. A népesség lassú fogyása és idősödése, a külterületen élők magas aránya sajátos gondokat és igényeket vet fel. A fiatalokat ellátó intézmények kihasználtsága csökken, az időseket ellátó szolgáltatások iránti igény nő, a tanyán élők akár napi, akár egészségügyi ellátása új megoldásokat kíván.

3.1. EGÉSZSÉGVÉDELEM, SZOCIÁLPOLITIKA

A két felnőtt *házi orvosi körzeti ellátás* megfelelő körülmények között, viszonylag jó állapotú épületekben, Bugacon működik, kiszolgálva mindkét település lakosságát.

Az óvodás és iskoláskorú gyermekek szűrése, védőoltása is helyben megoldott. Gyermekszakorvos havi 1-2 alkalommal Kiskunfélegyházáról jár ki a Mozgó Szakorvosi Szolgálat (MSZSZ) keretében. A terhes tanácsadás hasonlóan történik.

A fogorvosi ellátást az önkormányzat a Régitemplom utcai rendelőben biztosítja.

Szakorvosi ellátásban a községek lakossága Kiskunfélegyházán és Kecskeméten részesül.

Bugac önkormányzatának Egyesített Szociális Intézménye a lakosság megelégedésére teljesít védőnői szolgálatot, gyerekjóléti szolgálatot és idősgondozást a két település részére. Munkájukat Bugacpusztaháza esetén a falugondnok is segíti.

A jövőben az egészségügyi és szociális ellátás szintentartása, valamint a Bugac belterületén kívül élő lakosok nehezebb helyzete miatti fokozott figyelem és szükség esetén a gyors segélynyújtás a cél.

Bölcsődei ellátás a községekben nincsen, s a csekély számú igény miatt létesítése távlatban sem indokolt.

3.2. OKTATÁS

A bugaci *óvoda* kiegyensúlyozottan, megfelelő minőséggel, kapacitással és műszaki adottságokkal működik.

Az *általános iskolai oktatás* tartalmilag sokszínű, a speciális igényeket is jól kiszolgálja. Az osztályok átlaglétszáma megfelelő, az intézmény tartalék férőhellyel is rendelkezik.

A továbbiakban is kiemelt fontosságú a gyermekek sokrétű felkészítése a továbbtanulásra. El kell érni, hogy a helyi közösség életében egyre hangsúlyosabbá váló természet- és környezetvédelem felelős szemlélete, s az idegenforgalom felé való nyitottság a fiatalokon keresztül a családokba is eljusson. A helyi tantervekbe be kell építeni a helyi értékek, adottságok megismertetését, szakkörökkel, iskolai kezdeményezésekkel lehet terjeszteni szélesebb körben is az ismereteket.

A változó körülményekhez a felnőtteknek is igazodniuk kell, ezért célszerű lenne helyben olyan továbbképzéseket, átképzéseket szervezni, amelyekkel a munkahelyek megtartása, illetve új munkahelyek teremtése - akár új vállalkozások létesítése, odatelepedése révén - válik lehetővé. Különösen fontos - az idegenforgalom kiemelt jelentősége okán is - a nyelvi képzés, a vendégfogadásra való felkészítés, gazdaasszony-képzés, a korszerű technikák, a számítástechnika, Internet-használat, stb. oktatása.

3.3. FOGLALKOZTATOTTSÁG, MUNKANÉLKÜLISÉG

A *munkahelyek száma* és összetétele alapvetően meghatározza a település lakosainak megélhetését, ezáltal közérzetét, jövőképét, kötődését, helyben-maradását. Az utóbbi évek gazdasági és társadalmi átalakulásának következtében számos munkalehetőség megszűnt, ugyanakkor az új (sokszor régi-új) vállalkozások megtartottak, illetve létesítettek munkahelyeket. Összességében azonban kedvezőtlen a helyzet, a munkanélküliségi ráta magasabb a kistérség - és a megye - átlagánál. Legnehezebb helyzetben azok vannak - sajnálatos módon viszonylag sokan -, akik hosszú idő óta nem tudtak elhelyezkedni. Más településeken sem tudnak munkát keresni és találni részben az ottani munkahely-hiány, részben a magas utazási költségek miatt.

A megélhetést a fő-munkahelyen (amennyiben van) kívül a mezőgazdasági tevékenységből, az idegenforgalmi szezonban a vendégfogadásból biztosítják. Gondot okoz, hogy ez nem folytonos jövedelemszerzést jelent, a szezon széthúzására, a téli időszak munka-ellátására kell megoldást találni. Segítséget jelenthet egyes hagyományos tevékenységek felélesztése, pl. olyan kézműves termékek, házi élelmiszerek előállítása, amelyeket az idegenforgalmi szezonban árulhatnak.

Az önkormányzat hozzájárulása is szükséges a vállalkozások megtartásához, fejlesztéséhez, újak letelepedéséhez. Az infrastruktúra fejlesztésére feltétlenül szükség van, az utak, a közműhálózat, az energiarendszer megfelelő kiépítése alapvető feltétel a vállalkozások számára.

3.4. KULTÚRA, SPORT, CIVIL SZERVEZETEK

A község kulturális életének szervezése a művelődési házhoz kötődik. Az önkormányzati intézménynek továbbra is igyekeznie kell önerőből fejlődni, mozgósítva és maga köré gyűjtve a civil szervezeteket.

A közeljövőben fel kell erősíteni a helyi *hagyományok*, történelmileg kialakult *kulturális értékek* felelevenítését, megbecsülését. Ez segít a helybeliek összefogásában és vonzerő lehet a látogatók számára is.

A pusztához kötődő művészek bevonásával, művészeti táborok szervezésével lehet bővíteni és széles körben – külföldön és belföldön egyaránt – népszerűsíteni a helyi értékeket.

Bugac hagyományos, hírnevet szerzett „sportágát”, az *erős emberek* mozgalmat támogatni kell, ezen keresztül más sportágakhoz is kedvet csinálva a községek különböző korosztályainak körében.

4. GAZDASÁG

4.1. IPAR

Az ipart alapvetően az élelmiszer-feldolgozás és a könnyűipar képviseli. A fafeldolgozás és a fémmegmunkálás is több embert foglalkoztat. Ezen tevékenységek jelentős bővítése nem várható.

Érdemes lenne azonban foglalkozni olyan hagyományos iparágak felélesztésével, amelyek nem igényelnek nagy befektetést, ugyanakkor megélhetést biztosítanak néhány ember számára. Ezeket elsősorban az idegenforgalom kiszolgálásához lehet kötni, olyan helyi élelmiszerek - pl. gyümölcs aszalványok, házi lekvár, mézben eltett gyümölcs, házi savanyúság -, vagy kézműipari termékek - pl. szőttesek, hímzett terítő, ruha, fafaragványok, korongolt edények, bőrárak, lószerszámok - előállításáról lehetne szó, amelyek egyediségük okán is érdeklődést kelthetnek. Ezek elkészítése egész évben foglalatosságot jelent, nemcsak az idegenforgalmi szezonban. Látványossággá és programmá is tehető, ha a készítést a vendégek is megtekinthetik, vagy akár részt is vesznek az előállításban (erre már vannak helyi példák). A helybeli áruk eladhatóságát fokozza, ha egységes küllemet (design) alakítanak ki, egységes címkét, csomagolást használnak.

A községek természeti értékeinek megóvása miatt lényeges, hogy jelentős környezet-szennyező ipari tevékenységet nem folytatnak, erre vigyázni kell a jövőben is.

4.2. MEZŐGAZDASÁG

A különböző gazdasági ágak közül kiemelten kell foglalkozni az agrárgazdasággal. A két település meleg-száraz, szélsőségekre hajlamos éghajlatú, gyenge talajadottságú területen fekszik. A földből megélni sosem volt itt egyszerű, a mezőgazdaság mégis rendelkezik hagyományos értékekkel. A lakosság nagy részének ma is a mezőgazdaságból származik a fő, illetve kiegészítő jövedelme.

A lakosság az elmúlt évszázadok helyi hagyományait folytatva elsősorban *állattartással* foglalkozik. Jelenleg is erős tradíciókkal rendelkeznek a ló-, marha-, és juhtartásban. A magánosított egykori állattartó majorokon kívül számos új gazdaság is kinőtte magát az utóbbi évtizedben. A legeltető tartást abrak- és szalastakarmány előállítása egészíti ki.

A *növénytermesztésre* feltört terület a homokvidék viszonyaihoz képest igen nagy, s a fóliás kertészkedés is elterjedt.

Az ültetvények kis területet foglalnak el a határban. A *gyümölcsösök* szinte elenyésző részarányt képviselnek, bár területük az utóbbi években növekedésnek indult.

Az agrárgazdaság jövője szempontjából figyelembe kell venni a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programot, amely a földhasználat több zónáját és övezetét fogalmazta meg és jelölte ki. Ebben a két község területének döntő hányadát környezetileg érzékeny területnek sorolták be, ami a földhasználat bizonyos korlátozását fogja jelenteni. Várhatóan korlátozni fogják pl. az állattartó telepek nagyságát, az intenzív gazdálkodást, bizonyos növényvédőszeres használatát, ugyanakkor támogatni fogják az extenzív gazdálkodást, a legeltetéses állattartást. Ennek a Programnak a szabályozási rendelkezései

rövidesen elkészülnek, tehát a fejlesztések tervezésekor már érdemes ennek a Programnak az elvárásait figyelembe venni. A két községben a gazdálkodás nagyjából illeszkedik a Program elképzeléseihez, így várhatóan nem lesz nagy probléma azok bevezetése, illetve alkalmazása.

A *birtokszerkezetet* a föld magántulajdonba vétele után kevés nagygazdaság és számos elaprózott kisgazdaság jellemzi. A kistermelők „helyzetbe hozása”, azaz tőkéhez juttatása és beszerzési-termelési-értékesítési biztonságának megteremtése távlatban növelheti az agrárgazdaság eltarthatóságát. Ehhez mindenképp a közös érdekek felismerése és az új típusú *szövetkezetek* létrehozása szükséges. A helyi vállalkozások jelentős szerepet töltenek be a termények, termékek felvásárlásában, feldolgozásában és értékesítésében, tevékenységük fejlesztése további piacok feltárását tenné lehetővé.

Az agrárgazdaság céljait össze kell hangolni a turizmussal (tanyasi vendégfogadás, helyi élelmiszerek helyi értékesítése) és a környezetvédelemmel (biogazdálkodás elterjesztése, a természeti értékek védelme).

Az előbbi célok érdekében is fontos, hogy a tájformálásban, hagyományőrzésben szerepet játszó, az élet- és gazdálkodási terek egységét jelentő *tanyák* ne tűnjenek el teljesen. Az önkormányzat az elővásárlási jog bejegyzésének eszközét is vegye igénybe az elhagyott, vagy kényszerből eladásra szánt tanyák elvesztésének, elherdálásának megakadályozására.

El kell érni, hogy a tulajdonos kilétének tisztázatlansága, vagy tartós távolléte miatt *parlagon* maradt földek a törvényes lehetőségek útján önkormányzati tulajdonba kerüljenek, s azok később földcserék révén nagyobb egybefüggő területegységekben közcélra hasznosuljanak. A különösen védendő területek állami földalapba vonása is megoldás lehet.

4.3. ERDŐGAZDÁLKODÁS

A KEFAG Rt. mint az erdők kb. $\frac{3}{4}$ -ének kezelője van jelen a községek gazdasági életében. Feldolgozóüzemük és idegenforgalmi létesítményeik további hangsúlyt adnak ennek a jelenlétnek.

Szükség van az új, szakmai ismeretekkel nem rendelkező gazdák felvilágosítására, képzésére, különösen a friss telepítéseknél kell az erdőgazdálkodás érdekeit a természet- és tájvédelem szempontjaival összhangba hozni. A telepítendő fafaj kiválasztásánál arra kell ügyelni, hogy ne vízigenyes, vagy tájidegen fajokat válasszanak.

Az összefüggő erdőterületek mellett támogatni érdemes azokat az út, vagy parcella melletti ültetéseket, amelyek segítséget jelentenek a talaj károsodásának megelőzésében, a deflációs veszély mérséklésében.

4.4. IDEGENFORGALOM

A két község idegenforgalmi vonzereje elsősorban a pusztán alapul. A hagyományos és újabban szokássá váló helyi ünnepek látványosságot, programot jelentenek a látogatóknak, emellett erősítik a helybéliek összefogását, aktív közösséggé formálódását.

Az idegenforgalom kibontakozását számos tényező gátolja. Az idegenforgalmi vállalkozások összefogása és akcióegysége nem valósult meg, a vendégforgalom szervezése a vendéglátóhelyek elszigetelt erőfeszítéseire korlátozódik. Nincs helyi TOURINFORM iroda, ami hálózatába bevonná Bugac és Bugacpusztaháza kínálatát, a vendégeket külső vállalkozások szervezik. Az idegenforgalmi fejlesztések tökeigényesek, a községek saját erejét meghaladják, így rá is vannak szorulva a máshol lévő vállalkozások segítségére.

A kedvezőtlen körülmények egy része egyszerűen orvosolható. A szervezeti összefogás és egységes kezdeményezőkézség megfelelő *szervezőmunkával* elérhető, hiszen a cél: a vendégek beutaztatása és itt tartózkodásuk idejének meghosszabbítása közös érdek. Az idegenforgalom valamennyi szereplőjét be kell vonni a megvalósítás rendezési feladataiba. Ki kell dolgozni a települések marketing-tervét az örökölt közös imázsra alapozva, elkészíteni közös népszerűsítő-anyagokat, összehangolni, programfüzérre szervezni a különböző eseményeket. Ebbe be kell vonni a környékbeli településeket is, így lehet olyan programkínálatot nyújtani, ami több napos maradásra készíti a vendégeket. Ehhez olyan helybeli szakemberre lenne szükség, aki ezt a szervező, koordináló tevékenységet szívvel-lélekkel ellátná.

Élni kell a *vidéki turizmus – természeti turizmus* új lehetőségeivel. A megvalósításban szerepet kaphatnak a természetvédelmi területek közelében lévő élő tanyák. A hagyományos mezőgazdálkodási formák és az idegenforgalom ezen a ponton összekapcsolódik, egymást támogatja.

Új típusú érdeklődés is formálódni látszik a külföldiek részéről, az *agrárturizmus*, amelynek Bugacon és Bugacpusztaházán megteremthetők a feltételei. Ez a vendégekkel közös napi munkák elvégzését jelenti, a vendégek a háziakkal együtt végzik az állatok gondozását, a kert művelését, a gyümölcsök szedését.

A *kerékpáros turizmus* szerepe a jövőben valószínűleg növekedni fog, mivel egyre népszerűbbek a testedzéssel egybekötött, aktív pihenési-kikapcsolódási formák.

Felbecsülhetetlen és eddig még nem teljesen kiaknázott lehetőségek vannak a *lovasturizmusban* is, aminek alapja már adott, a hagyományok megmentése és továbbéltetése, ezen kínálkozó lehetőség széleskörű propagálása a feladat.

Az idegenforgalmi szezon meghosszabbítása érdekében ki kell használni a geotermikus vizsgálatok szerint fellelhető *termálvíz-kincs adta lehetőségeket*, üdülési és gyógyászati célból. Ez igen jelentős befektetést igényelne, a haszna viszont hosszú távon szolgálhatja a települést. A termálvíz a vendégek ellátása mellett más célokra is hasznosítható, meg kell vizsgálni a pl. fűtési lehetőségeket. Megfelelő helyszínt és befektetőket kell keresni a létesítmények megvalósításához.

5. INFRASTRUKTÚRA

Egy település infrastrukturális helyzete, ellátottsági szintje alapvető fontosságú mind a lakosság, mind a vállalkozások szempontjából. Bugacon és Bugacpusztaházán vannak kedvező és kedvezőtlen jelenségek egyaránt, utóbbiak megoldására rövid és hosszú távú terveket kell megfogalmazni és kidolgozni.

5.1. KÖZLEKEDÉS

A közlekedési hálózatok fejlesztésének céljai rövid távú feladatokat jelentenek.

A községek belterületén és Alsómonostor egyéb belterületén a földutak szilárd burkolatú utakká kell átépíteni.

Bugac és Fülöpjakab között összekötő út létesítendő, esetlegesen leágazással az 5302 j. úthoz. Az út nyomvonala meglévő dűlőutakon vezet.

Az alsómonostori meglévő aszfaltos út kiszélesítendő és meghosszabbítandó az 5403 j. útig, közelebb hozva Bugacot a déli szomszédokhoz.

A védett természeti terület mögött elhelyezkedő tanyavilágot be kell kötni a községek úthálózatába. Kiépítendő egy bekötőút, célszerűen a kisvasút mellett, egy meglévő vasúti átjárón keresztül elérve a Móricgáti utat. Így le lehet rövidíteni a 54-es főút felé irányuló jelenlegi kerülőutat.

Az országos kerékpárút-hálózat a tervek szerint érinteni fogja a két települést, ezért számolni kell ezen területek biztosításával, a belső utakkal való összeköttetéssel.

A keskeny nyomtávú kisvasút átadását tervezi a MÁV. Ennek üzemeltetésére új vállalkozás szervezése van folyamatban, a hasznosítás egyik lényeges célja lehet egyebek mellett a nosztalgia-vasút.

5.2. KÖZMŰELLÁTÁS

VÍZELLÁTÁS

A községek vízbázisa rétegvíz. A kiépített víztermelő berendezések ki tudják elégíteni a belterületek távlati vízigényét, fokozatos hálózatbővítéssel. Alsómonostor belterületén körvezetékes rendszer alakítandó ki. Bugacpusztaházán a volt állami gazdasági szolgálati lakásokat és a gazdasági telephelyeket a községi hálózatról kell ellátni, leválasztva a korábbi erősen vasas vizet szolgáltató üzemi rendszerről.

Külterületen az idegenforgalmi vendéglátóhelyek, majorok, tanyák vízellátása csak egyedi kutakkal lehetséges, minden esetben vegyi és bakteriológiai vizsgálat alapján.

SZENNYVÍZELVEZETÉS ÉS TISZTÍTÁS

A községekben keletkező szennyvizek jelenleg szikkasztással a talajba kerülnek, vagy zárt szennyvízgyűjtőkből kihordással a szeméttelp mellett kijelölt ürítőhelyre szállítják. Az ürítőhelyen szennyvízkezelés nem történik, a talajba kerül, vagy elpárolog.

5 éves távlatban, tanulmányterv alapján, meg kell oldani a települések csatornázását és szennyvíztisztítását. A tisztítómű gazdaságos üzemeltetése érdekében mérlegelni kell a

szomszédos községekkel való együttműködés lehetőségét (Jakabszállás, Fülöpjakab). A helyszín kiválasztásánál a csatlakozási irányokat is figyelembe kell venni.

CSAPADÉKVÍZ ELVEZETÉS

A három belterület közül Alsómonostoron okoz gondot a csapadékvíz elvezetése, amit a Galambos-ér irányában kialakítandó nyílt csatornával kell megoldani.

Bugacon és Bugacpusztaházán az utcák burkolásával egyidőben sekély mélységű szikkasztóárkokat, illetve – ahol van befogadó – nyílt elvezető árkokat kell kiképezni.

GÁZELLÁTÁS

Mindhárom belterület vezetékes földgázzal ellátott, ezen kívül a külterületi vendéglátóegységek egy része, a sűrűn lakott kisaladári kertek és a gazdasági majorok is rá vannak kötve a hálózatra. Néhány tanyacsoport gázellátásának tervei rendelkezésre állnak. A meglévő alapvezeték kapacitása lehetővé teszi további fejlesztések kiszolgáltatását is a gazdaságosan elérhető távolságon belül.

ELEKTROMOS ENERGIAELLÁTÁS

A település villamos energiaellátása a Kiskunfélegyháza Bugac 20 kV-os légvezetékéről biztosított. A vezeték Bugac belterületig 95 mm² keresztmetszetű és ez távlatban is megfelelő. A Bugacpusztaháza és a puszta irányába továbbhaladó légvezeték szakasz azonban 50 mm² illetve 35 mm² keresztmetszetű. A település ellenoldalú villamos energiaellátása Jakabszállás irányából, Bugacpusztaháza irányából lehetséges, azonban az ebből az irányból érkező 35 mm² illetve 50 mm² keresztmetszet korlátot jelent. A biztonságos ellenoldalú energiaellátás érdekében a Jakabszállás-Bugacpusztaháza-Bugac légvezeték szakaszt 95 mm² keresztmetszetűre kell cserélni.

A Bugac belterületén és Bugacpusztaháza belterületén levő teljes terheléssel dolgozó transzformátorállomások kifestültségű körzeteit felül kell vizsgálni. Szükség esetén trafóköorzet átcsoportosítással vagy új transzformátorállomás telepítésével kell a szűk kapacitást kiegészíteni.

TÁVKÖZLÉS

Bugac telefon ellátása a Jakabszállás irányából érkező légekábeles optikai hálózattal megoldott. Szükség esetén a telefonközpont a meglévő helyen bővíthető. Bugacpusztaháza és Alsómonostor fizikai érpárokkal nem kellően ellátott.

A vezeték nélküli rádiófrekvenciás telefonok folyamatos megszüntetése célszerű. Bugacpusztaházán az optikai kábelről történő kicsatlakozással, Alsómonostor esetében a légvezetékes hálózat átépítésével lehet a további igényeket kielégíteni.

6. BUGAC ÉS BUGACPUSZTAHÁZA LEHETSÉGES KITÖRÉSI IRÁNYAI, FEJLESZTÉSI PRIORITÁSAI

A két község adottságainak, helyzetének részletes felvázolása nyomán számos tennivaló fogalmazódott meg a természet, a társadalom, a gazdaság területén. Ezen feladatok egy része emberi hozzáállást, akaratot, tennivágyást, összefogást igényel és kevéssé anyagi ráfordításokat.

Vannak feladatok, amelyek rövid időn belül megvalósíthatók, helyi forrásokra támaszkodva reálisan megoldhatók. Vannak ugyanakkor olyan léptékű elképzelések, amelyek jelentősen meghaladják ezen kis községek lehetőségeit, mindenképpen térségi, megyei, regionális, sőt országos megoldást és támogatást kívánnak.

A feladatok felsorolása korántsem lehet teljes, ugyanakkor igen sok elemet tartalmaz. Ki kell tehát választani azokat a fő irányokat, amelyeket a két község maga elé tűz, amelyeket leginkább és leghamarabb megvalósít, amelyekre forrásait összpontosítja. A helyzetértékelés, a szakértők és a helyi vezetők véleménye alapján az egyik legfontosabb tennivaló és

fejlesztési prioritás az infrastruktúra fejlesztése,

a közúthálózat, valamint a közműhálózat (víz-, szennyvíz-, csapadékvíz- és elektromos hálózatok) mennyiségi és minőségi fejlesztése, figyelembe véve a környezet- és természetvédelem szempontjait.

A két község természeti adottságait és hagyományait hasznosítva

fejlesztési prioritás az idegenforgalom fejlesztése,

a szálláshelyek minőségének javítása, a vendégekkel foglalkozók továbbképzése, az idegenforgalmi vállalkozások tevékenységének összehangolása, a programkínálat szélesítése és összekapcsolása, a széleskörű propaganda.

Törekedni kell olyan programok kidolgozására, amellyel az idegenforgalmi szezon kibővíthető.

Új irányt jelenthet a termálvíz hasznosítása, amelyet - jelentős beruházás-igénye miatt - távolabbi célként lehet megfogalmazni.

Bugac és Bugacpusztaháza tartós és megalapozott fejlődésének, a népesség ellátásának és megtartásának alapja és ezért

fejlesztési prioritás az egész gazdaság fejlődése, fejlesztése,

az agráriumtól kezdve a feldolgozó ágazatokon át a szolgáltatásokig minden területen. E téren maximálisan figyelembe kell venni a természet- és környezetvédelmi szempontokat, az értékek megőrzésének és a gazdaság fejlődésének összhangjára kell törekedni.

A gazdaság fejlődési irányának felvázolásakor érdemes az idegenforgalom elvárásaira figyelemmel lenni, a szolgáltatások körének bővítése újabb jövedelemszerzési lehetőségeket kínál.

Bugac és Bugacpusztaháza méreteinél fogva több területen nem tud egymaga boldogulni, ezért

fejlesztési prioritása lehet több település összefogására épülő fejlesztési programokhoz való kapcsolódás, az azokban való aktív részvétel.

Kiskunfélegyháza és térsége szoros együttműködése, a térségben lévő települések egymást támogató tevékenykedése a két község javára is szolgálhat.

Ezen prioritások felsorolása nem jelent sorrendiséget, ezek egymással párhuzamosan, egymáshoz kapcsolódva valósíthatók meg. Egy-egy prioritás számtalan feladatot foglal össze, ezek részletes kidolgozása a továbbiakban oldható meg. A településrendezési terv elkészítése során már több elem kimunkálására sor kerül, konkrét javaslatok fogalmazódnak meg. A most ki nem fejtett tennivalók pedig további gondolkodást, tervezést igényelnek.

